

Sisistades läbi muutuste

Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“

Eesti Keele Sihtasutus, 2007

Andrus Kivirähki romaan „Mees, kes teadis ussisõnu“ kõneleb minavormis peategelase Leemeti eluloost. Tegevus toimub ristsõdade ajal, mil vanadele eestlastele tutvustatakse uusi elukombeid ning moode. Ennist metsas elanud rahvas hakkab lahti ütleva vanadest tavadest ja asub elama küladesse. Eestlased langevad üha kaugemale oma juurtest ja muistsest väest - ussisõnadest, mis annavad keele valdajale võimu loomade üle, muutes toidu ning eluks vajalike asjade hankimise üsnagi kergeks. Samaks ei jää ka elu metsas. Need vähesed, kes on alles jäänud, tõmbuvad üha rohkem endasse ning hakkavad kasutusele võtma järjest ekstreemsemaid rituaale ja talitusi, et taastada vana elujärg. Leemet ei leia endale kohta ei uues ega vanas maailmas, ta jääb triivima nende kahe vahele, suutmata lõplikult otsustada kummagi kasuks.

Kogu teos on justkui lõputu Leemeti eneseotsime lugu. Ta ehitab ennast tasapisi üles ning iga natukese aja tagant pööratakse tema maailm pahupidi. Hakates vastu kohalikule hiitargale ning tema hullumeelsetele plaanidele, avastab Leemet viimast metsas elavat neiut päästes endas midagi ürgset, midagi sellist, mis paneb tema esiisad sõdima raudmeeste vastu koos Põhja Konnaga. Sellest saab tugevus, mida rakendades alustab ta laastavat sõjaretke koos enda mürgihambulise vanaisaga.

Kivirähk on kirjutanud teose talle juba omaseks saanud stiilis, keelekasutus on üsna vaba ning lugeja leiab end sageli muigamas autori nutikuse ja loovus üle. Kohati esineb üsnagi võikaid stseene, mis on siiski kergelt naljatleva alatooniga. Vaatamata mõnedele vimkadele ja naljadele sisaldab teos suures koguses valu ja meeleheidet ning autor on teinud imelist tööd nii ühe kui teise edasiandmisega lugejale. Teos on tulvil ootamatuid kannapöördeid, lugejal ei lasta kunagi muutuda mugavaks, sest iga järgmine lause võib muuta kõike drastiliselt. Kivirähk tuletab ka pidevalt lugejale läbi valu meelde, et midagi siin maailmas pole permanentne, kõrvaldades ükshaaval armsaks saanud tegelasi.

„Mees, kes teadis ussisõnu“ erineb just sellepärast teistest kergelt ulmelistest teostest, et raamat ei anna edasi vaid üht lugu, vaid ehitab üles täiesti uue maailma, milles on hulgaliselt detaile ja palju erinevaid karaktereid. Ükski tegelane pole teoses vaid ühel eesmärgil,

Kivirähk on andnud igale tegelasel hinge ja elu, igaüks oleks justkui omaette tervik, igaühel on oma lugu jutustada.

Teose mõtet võib tõlgendada erinevalt, kuid arvan, et Kivirähk üritab öelda, et „Kõik mis läigib, pole kuld“. Kuigi muutused pole ilmingimata halvad, tuleb siiski vältida rutakaid otsuseid ning hoida alles pärandit, mida on põlvest põlve edasi antud. Tasa sõuad, kaugele jõuad.

Ulakass 2015